

Липа широколиста – *Tilia platyphyllos* Scop. Дерево заввишки до 40 м з густою широкопірамідальною кроною, струнким стовбуром, вкритим гладенькою сірою корою. Пагони червонувато-зелені з рідкими во-лосками. Гілки повислі. Листки широкояйцеподібні, до 12 см зав-довжки, зелені, знизу світло-зе-леті, зі світлим опушенням біля основи жилок. Квітки жовтува-то-білі, зібрані в папівзонтики по 3-5 шт. Цвіте в червні впродовж 10-20 діб (приблизно через 2 тижні після цвітіння липи дрібнолистої). Плоди майже округлі, до 1,2 см в діаметрі, ребристі, сірі, дозрівають у вересні [2].

Зустрічається часто, поодинокі та у групових посадках по всьому місту.

Отже, серед вивченого видового різноманіття роду *Tilia* у м. Полтава виокремлено 5 видів що ростуть на території всього міста та у паркових зонах. Не враховано молоді посадки лип які здійснювались протягом останніх 3-5 років, з метою проведення подальших вивчень вже дорослих сформованих екземплярів.

Список використаних джерел:

1. Сербін А. Г., Сіра Л. М., Слободянюк Т. О. Фармацевтична ботаніка : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2007. 420 с.
2. Калініченко О. А. Декоративна дендрологія : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2003. 199 с.
3. Байрак О. М, Самородов В. М., Панасенко Т. В. Парки Полтавщини: історія створення, сучасний стан дендрофлори, шляхи збереження і розвитку. Полтава : Верстка, 2007. 276 с.
4. Crow T. R. *Tilia americana*. Pp. 784-791, IN: R.M. Burns and B.H. Honkala. *Silvics of North America. Volume 2. Hardwoods.* USDA, Forest Service Agric. Handbook 654, Washington, D.C., 1990.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РІДКІСНИХ РОСЛИН ПРИРОДНОЇ ФЛОРИ УКРАЇНИ В ЛАНДШАФТНОМУ ДИЗАЙНІ

Перебойчук О.П., кандидат біологічних наук

Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України

Ендогенні, екологічні, антропогенні фактори середовища системно призводять до незворотних, поступових змін біорізноманіття рослин. Нині близько 40% світового

різноманіття перебуває під загрозою зникнення [5]. Одним із цільових завдань Конвенції [2] постало збереження до 75% загрожених видів *ex situ*, переважно в країнах їхнього походження.

Значна частина рідкісних і загрожених видів зберігаються в живих колекціях ботанічних садів, насінневих фондах та колекціях культур тканини. Про те такі колекції за часту не містять достатнього внутрішньовидового генетичного різноманіття. Альтернативою виступає популяризація і поширення рідкісних та загрожених видів з цінними декоративними ознаками в декоративному садівництві [3; 4-6].

Мета цієї роботи – аналіз видів групи дводольних квіткових рослин криптофітів, гемікриптофітів, хамефітів занесених до Червоної книги України [1]. Комплексна інтродукційна оцінка червонокнижних видів інтродукованих у Національному ботанічному саду імені М.М. Гришка НАН України (НБС НАНУ) відділом квітничково-декоративних рослин.

Згідно аналізу за декоративно цінними ознаками видів вище згаданої групи вважаємо близько 70% з них привабливими для використання у квітничарстві України. Висока цінність для практичного використання полягає в тому, що ці види характеризуються широкою екологічною диференціацією, природно притаманною високою декоративністю, багатством форм росту, різними параметрами та строками цвітіння.

На сьогодні в НБС НАНУ інтродуковані 15 червонокнижних видів з восьми сімейств: Asteraceae Dumort., Brassicaceae Burnet., Campanulaceae Juss., Caryophyllaceae Juss., Crassulaceae DC., Gentianaceae Juss., Lamiaceae Lindl., Ranunculaceae Juss. Результати оцінки успішності їхньої інтродукції наведені в таблиці. При оцінюванні кожного з показників використовували трьохбальну шкалу.

Таблиця

Оцінка успішності інтродукції в НБС НАНУ рослин декоративних видів занесених до Червоної книги України

Назва Виду	Плодоношення	Насіння	Веgetативне розмноження	габітус та розмір рослини	Цвітіння	Морозостійкість та зимостійкість	Посухостійкість	ть хворобами та шкідниками	Сума балів	Перспективність у культурі.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
<i>Adonis vernalis</i> L.	2	1	2	3	3	3	3	3	20	П
<i>Adonis vogensis</i> Steven ex DC.	2	1	2	3	3	3	3	3	20	П

<i>Anemone narcissiflora</i> L.	3	3	2	3	3	3	1	3	21	П
<i>Aster alpinus</i> L.	3	3	3	3	3	3	2	3	23	ВП
<i>Campanula carpatica</i> Jacq.	3	3	3	3	3	3	2	3	23	ВП
<i>Cerastium biebersteinii</i> DC.	2	2	3	3	3	3	3	3	22	ВП
<i>Draba aizoides</i> L.	2	2	3	3	3	3	2	3	21	П
<i>Dracocephalum ruyschiana</i> L.	2	2	2	3	3	3	3	3	21	П
<i>Dryas octopetala</i> L.	3	3	3	3	3	3	3	3	24	ВП
<i>Erigeron alpinus</i> L.	2	2	3	3	3	3	3	2	21	П
<i>Gentiana acaulis</i> L.	3	3	2	3	3	3	3	3	23	ВП
<i>Leucanthemella serotina</i> (L.) Tzvelev.	2	2	2	3	3	3	2	3	20	П
<i>Pulsatilla grandis</i> Wender.	3	3	2	3	3	3	3	3	23	ВП
<i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill.	3	3	2	3	3	3	3	3	23	ВП
<i>Rhodiola rosea</i> L.	3	3	3	3	3	3	3	3	24	ВП

Примітка:

1. ВП – високоперспективні; П – перспективні.

Інтродуковані види вважаємо перспективними для подальшого використання в ландшафтному дизайні урбанізованих територій. Основні причини різниці суми балів оцінки окремих видів – низька продуктивність насінного чи вегетативного розмноження, або недостатня посухостійкість в умовах Північного Лісостепу України. *Aster alpinus*, *Campanula carpatica*, *Draba aizoides* уже отримали широке визнання в світовому декоративному садівництві.

Вивчення, популяризація і введення в культуру червонокнижних видів спонукає збереженню їхнього генофонду в дикій природі завдяки зниженню антропогенного навантаження на природні локації цих рослин. В той же час генофонд загрожених видів цінне джерело для селекційної роботи в напрямку створення високодекоративних стійких вітчизняних сортів.

Отже, декоративне садівництво в тому числі і квітникарство є перспективним інноваційним інструментом збереження рідкісних і загрожених видів. З поміж трав'янистих багаторічників і напівкущиків занесених до Червоної книги України 70% вирізняються високими декоративними якостями. За результатами інтродукційних досліджень проведеними в НБС НАНУ п'ятнадцять видів з восьми родин рекомендовано для використання в ландшафтному дизайні Лісостепу України.

Список використаних джерел:

1. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.
2. Convention on Biological Diversity (CBD). Global Strategy for Plant Conservation: The targets 2011–2020. Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity. URL: <https://www.cbd.int/gspc/targets.shtml>
3. Dilaver Z. Conservation of Natural Plants and Their Use in Landscape Architecture. *Advances in Landscape Architecture*. – EBOOK (PDF) ISBN978-953-51-5381-8, 2013. DOI: 10.5772/55767
4. Ismail S. A., Pouteau R., Kleunen M., Maurel N., Kueffer C. Horticultural plant use as a so – far neglected pillar of ex situ conservation. *Conservation Letters*. 2021. Vol. 14, № 5. P. 1–8. DOI: 10.1111/conl.12825
5. Nic Lughadha E., Bachman S. P., ..., & Walker B. E. Extinction risk and threats to plants and fungi. *Plants, People, Planet*. 2020. Vol. 2, №5. P. 389–408.
6. Segar J., Callaghan C. T., Ladouceur E., Meya J. N., Pereira H. M., Perino A., Staude, I. R. Urban conservation gardening in the decade of restoration. *Nature Sustainability*. 2022. Vol. 5. P. 649–656. DOI: 10.1038/s41893-022-00882-z.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНОГО СВІТОРОЗУМІННЯ

*Половинка Д.С. магістрантка факультету природничих наук та менеджменту
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*

Еколого-валеологічне виховання – це цілеспрямований процес залучення дітей до природних цінностей людства, формування у них відповідних моральних якостей, навичок і звичок. Найбільш сприятливий період для роз'яснення завдань еколого-валеологічного виховання – це дитинство.

Завдання еколого-валеологічного виховання:

- виховання любові, чуйності, доброзичливого ставлення до об'єктів природи;
- виховання потреби у спілкуванні з природою, уміння спостерігати й відчувати її красу та гармонію своєї душі під час перебування в природі;